

การพัฒนาเศรษฐกิจทางเลือก

บนฐานคิดของ

ความยั่งยืน

ผศ.สุริยา รักการศิลป์*

โลกในยุคปัจจุบัน มีปัญหารุมเร้าเข้ามามากมายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ตัวอย่างของปัญหาได้แก่

1. ปัญหาร้ายพิบัติทางธรรมชาติ เหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติตั้งแต่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในช่วงเวลาประมาณ 6 ปีเกิดขึ้นถึง 16 ครั้งกระจายไปทั่วโลก ภัยพิบัติแต่ละครั้งทำให้มีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และประสบเคราะห์กรรมเป็นจำนวนมากมาย

6 ปีแรกของศตวรรษที่ 21 มีภัยธรรมชาติที่รุนแรงรวม 16 ครั้ง ในขณะที่ตลอดศตวรรษที่ 20 มีภัยธรรมชาติที่รุนแรงเพียง 51 ครั้ง โดย 25 ครั้งเกิดขึ้นระหว่าง 2 ทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ภัยธรรมชาติในศตวรรษที่ 21 เริ่มจากเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2001 เกิดแผ่นดินไหวที่เมืองกัวจาร์ตประเทศอินเดีย ทำให้มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 30,000 คน ในปี ค.ศ. 2003 เกิดคลื่นความร้อนสูงกระจายในหลายประเทศของทวีปยุโรป และเนื่องจากไม่เคยเกิดเหตุการณ์อุณหภูมิสูงในระดับนี้ จึงไม่มีการเตรียมเครื่องปรับอากาศในบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุในฝรั่งเศสเสียชีวิตถึง 14,802 คน และในอิตาลีเสียชีวิต 20,000 คน เดือนธันวาคม ปีเดียวกันนี้ได้เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่เมืองบามประเทศอิหร่านทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 80,000 คน ในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2004 เกิดพายุเฮอริเคนไอแวน พัดผ่านทะเลแคริบเบียนและพื้นที่หลายเมืองของสหรัฐ มีผู้เสียชีวิต 64 คน แต่สร้างความเสียหายนับเป็นจาก 14.6 บิลเลียนดอลลาร์ มีผลกระทบกับผู้คนเป็นจำนวนมากและเดือนเดียวกันนี้

*อาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ได้เกิดพายุเฮอริเคนจินี พัดผ่านฟลอริดา ประเทศ
เปอร์โตริโก และไฮติ มีผู้เสียชีวิตประมาณ 3,000 คน
เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2004 เกิดแผ่นดินไหวใน
มหาสมุทรอินเดีย ทำให้เกิดคลื่นสึนามิ ในประเทศ
อินโดนีเซีย ศรีลังกา อินเดีย และประเทศไทย
ประมาณว่ามีผู้เสียชีวิตไม่น้อยกว่า 229,000 คน ใน
ปี ค.ศ. 2005 เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง 6 ครั้ง ที่
รุนแรงที่สุดคือแผ่นดินไหวในแคว้นแคชเมียร์
ประเทศปากีสถาน มีผู้เสียชีวิต 87,350 คน ภัยพิบัติ
ที่ไม่ได้กล่าวในที่นี้ถึงมีผู้เสียชีวิตครั้งละ 1,000-2,000
คน ปี ค.ศ. 2006 เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงอีก 5
ครั้ง ที่รุนแรงที่สุดคือแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิ
อีกครั้งในหมู่เกาะชาวประเทศอินโดนีเซียมีผู้เสียชีวิต
6,200 คน ภัยพิบัติที่ไม่ได้กล่าวถึงนั้นมีผู้เสียชีวิต
ครั้งละ 450-950 คน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี : List
of Disaster)

ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นแบบอนุกรมก้าวหน้า
ในปัจจุบันนี้มีนักวิชาการมีความเห็นเป็น 2 กลุ่ม คือ
กลุ่มที่ 1 เชื่อว่า มีต้นเหตุมาจากสภาวะเรือนกระจก
(Greenhouse Effect) ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการรวมตัว
กันของก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศชั้นแอตโมสเฟียร์
โดยมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มีสัดส่วนสูงที่สุด ก๊าซ
คาร์บอนไดออกไซด์มีต้นกำเนิดจากการใช้พลังงาน
ฟอสซิลของมนุษย์ในสัดส่วนสูงที่สุด แหล่งที่มีที่
สำคัญจึงมาจากแหล่งอุตสาหกรรม รถยนต์ และ
เครื่องใช้ต่าง ๆ ของมนุษย์ ส่วนกลุ่มที่ 2 เชื่อว่า
ปัญหาความแปรปรวนนี้เกิดจากวัฏจักรตามปกติโลก

มนุษย์สามารถดำรงชีวิตและเผ่าพันธุ์ผ่าน
ระยะเวลานับหมื่นปี แสดงว่าในอดีตที่ผ่านมามนุษย์
สามารถที่แก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนจัดการ
กับทรัพยากรที่สรรหามาได้ เพื่อมาตอบสนองความ
ต้องการที่จำเป็นอย่างเหมาะสมอยู่เสมอ แต่ปัจจุบัน

แนวโน้มการใช้ทรัพยากรเกือบทุกประเภทเพิ่มขึ้น
ในอัตราก้าวหน้า การใช้พลังงานน้ำมันมีแนวโน้ม
เป็นแบบอนุกรมเรขาคณิต ดังนั้นปัญหาพลังงาน
ขาดแคลนก็จะเป็นปัญหาที่ต้องเกิดขึ้นในอนาคต
อันใกล้ น้ำมันดิบเป็นพลังงานที่มีปริมาณจำกัด
และใช้แล้วหมดไป ต้องอาศัยระยะเวลาในการฟื้นตัว
นับล้านปี ประเด็นในเรื่องนี้คือปัจจุบันมนุษย์ได้
สร้างกระบวนการเร่งใช้ทรัพยากรพลังงานแบบเข้า
สู่วังวนที่เร่งความเร็วขึ้นเรื่อย ๆ สภาพเช่นนี้ทำให้เกิด
การทำลายสมดุลของธรรมชาติ

นอกเหนือจากปัญหาการเพิ่มประชากรที่
เป็นแรงกดดันโลกที่สำคัญและควบคุมเกือบไม่ได้
สาเหตุที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการของการสร้าง
วังวนในการใช้ทรัพยากรคือ ประการที่หนึ่ง ความ
เชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์อย่างปักใจของมนุษย์ ทำให้
มนุษย์มีความมั่นใจสูงเกินไป นับตั้งแต่เริ่มต้นยุค
ฟื้นฟูศิลปวิทยาหลังยุคกลาง เป็นครั้งแรกที่สังคม
ในยุโรปกล้าท้าทายพระเจ้า มนุษย์เริ่มเปลี่ยนเข้าสู่
ยุคความเป็นผู้ใช้เหตุใช้ผลเป็นใหญ่ อธิบายทุกสิ่ง
ทุกอย่างตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แนวความคิด
นี้แพร่อิทธิพลไปทั่วโลก และเข้าสู่ประเทศไทยตั้ง
แต่สมัยรัชกาลที่ 1-3 ผู้ที่นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใน
สังคมไทยมากที่สุดพระองค์หนึ่งคือ พระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 จนได้รับการยอมรับว่าเป็น
พระบิดาของวิทยาศาสตร์ไทย

การพัฒนาโดยอาศัยหลักพื้นฐานต่าง ๆ ทาง
วิทยาศาสตร์ มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรมเมื่อประมาณ 200 กว่าปีที่แล้ว โลก
ค่อย ๆ ก้าวเข้าสู่ยุคทันสมัย การสอนวิธีการคิดแบบ
วิทยาศาสตร์ได้รับการปลูกฝังผ่านกระบวนการ
ศึกษาอย่างเป็นระบบ วิทยาศาสตร์ได้เข้ามามี
บทบาทในการแก้ปัญหาให้กับโลกอย่างกว้างขวาง
เกือบทุกวงการ ทำให้เกิดผลงานที่เกิดจากเทคนิค

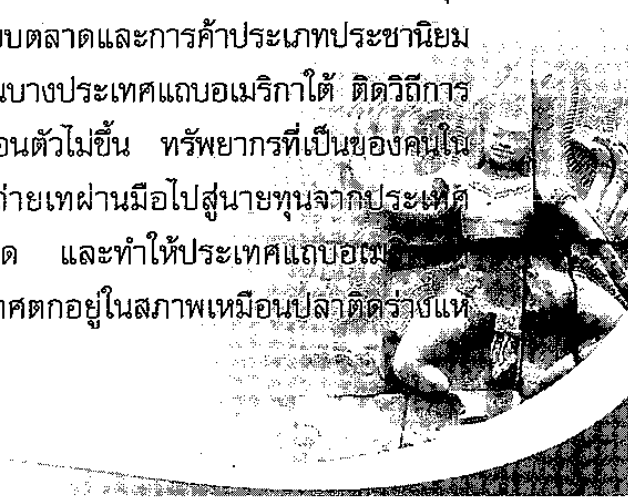

วิธีทางวิทยาศาสตร์มากมาย การแก้ปัญหาต่างๆ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ได้ผลและมีประสิทธิภาพ ปัญหาที่นักปราชญ์ในอดีตคาดว่าจะปัญหาใหญ่ เช่นการประเมินเรื่องความไม่สอดคล้องระหว่างประชากรกับอาหารของ โรเบิร์ต มัลธัส ในที่สุดมนุษย์ก็มีทางออกและแก้ไขปัญหามาได้โดยอาศัยอานิสงส์ บางส่วนจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มนุษย์ได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปประยุกต์ ทั้งการผลิตสินค้าให้เพียงพอ ทั้งการเพิ่มประเภทสินค้าให้หลากหลาย ตอบสนองความต้องการในทุกด้าน การกระจายสินค้าและการเดินทางของมนุษย์ก็ได้รับการจัดการให้มีการขนส่งทั้งทางบก ทางเรือ ทางอากาศ การสื่อสารข้อมูลข่าวสารก็จัดให้มีเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่สามารถลดทอนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ติดต่อกันได้ไม่สะดวก ด้านสาธารณสุขนั้นวิทยาศาสตร์ได้ทำให้อัตราการตายของประชากรทุกระดับลดลงอย่างมาก และการจัดการเรื่องปัญหาสุขภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ทำให้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

สาเหตุประการที่ 2 คือ การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวความคิดของ “เคนส์” หลังจากเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ในช่วงทศวรรษที่ 3-4 ของศตวรรษที่ 20 จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาในครั้งนั้นอย่างเป็นรูปธรรม อิทธิพลของแนวความคิดของเคนส์เริ่มกระจายไปทั่วโลก การพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยภาครัฐเข้าไปกระตุ้นให้เพิ่ม GDP เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในนิยาม “การพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่” หลังจากนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจได้แปลงโฉมไปเป็นการพัฒนาโดยปริยาย การพัฒนาได้แปรสภาพเป็นการพัฒนาด้านวัตถุ คือ การสร้างตึก อาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีรูปร่างสวยงาม การสร้างยานพาหนะที่ตอบ

สนองความต้องการของคนในสังคม การสร้างเครื่องมือสื่อสารและเครื่องมือสมัยใหม่ที่เป็นสิ่งจำเป็นประจำตัวและประจำครอบครัว ประเทศต่างๆ พากันแข่งขันกันพัฒนาประเทศด้วยการเพิ่ม GDP เพราะการเพิ่ม GDP ส่งผลต่อการแปลงร่างของประเทศที่ล้าสมัย ให้กลายเป็นประเทศที่ทันสมัยมีวัตถุต่าง ๆ อย่างเพียบพร้อม การพัฒนาด้วยการเพิ่ม GDP ได้เข้ามาเป็นมาตรฐานที่ยอมรับและนิยมไปทั่วโลก แม้แต่หลายประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ ในช่วง 20-30 ปี มาแล้ว ก็นำแนวคิดนี้ไปใช้ด้วยเช่นกัน

อิทธิพลของวิทยาศาสตร์และการเพิ่ม GDP นั้น ได้สร้างลูกหลานระบบใหม่ขึ้นมาหลายอย่างที่น่าสนใจ คือ “ระบบบริโภคนิยม” การพัฒนาด้วยการกระตุ้น GDP ตามแนวคิดของเคนส์ ได้กลายมาเป็นจุดขายของการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ไปเมื่อช่วงเริ่มต้นระบบเสรีนิยมของ “อดัม สมิธ” นั้นเน้นหลักการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยคำอธิบายเรื่องมือที่มองไม่เห็นในการจัดการทรัพยากร แต่เมื่อเวลาผ่านไป ระบบเสรีได้แปรรูปไปเป็นระบบทุนที่มีนายทุนขูดรีดตามแนวความคิดของ “มาร์กซ์” ปัจจุบันนายทุนของมาร์กซ์มีความสามารถในการขูดรีดได้แนบเนียนกว่าในอดีตมาก ไม่ใช่ นายทุนขูดรีดที่เป็นต้นเหตุความขัดแย้งตามที่มาร์กซ์กล่าวถึง แต่เป็นนายทุนที่พัฒนาระบบตลาดและการค้าประเภทประชานิยมจนประชาชนบางประเทศแถบอเมริกาใต้ ติดวิถีการบริโภคนิยมจนตัวไม่ขึ้น ทรัพยากรที่เป็นของคนในประเทศได้ถ่ายเทผ่านมือไปสู่นายทุนจากประเทศอื่นเกือบหมด และทำให้ประเทศแถบอเมริกาใต้และหลายประเทศตกอยู่ในสภาพเหมือนปลาดิบครึ่งแฉะในปัจจุบัน

ระบบบริโภคนิยมสนับสนุนให้มีการบริโภค
มาก ๆ โดยใช้กระบวนการทางการตลาดกับระบบ
สื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สินค้า
เคลื่อนผ่านตลาดอย่างรวดเร็วส่งผลกำไรเข้าสู่ทุน
ใหญ่ ขณะที่ทุนใหญ่ก็สะสมทุนให้มีขนาดใหญ่ขึ้น
เรื่อย ๆ และช่วงชิงกันผูกขาดโดยอาศัยกระบวนการ
ทางการเมือง กฎหมาย และเครื่องมือที่สร้างด้วย
วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มี
ประสิทธิภาพระบบนี้จึงทำให้เกิดกระบวนการไหลเวียน
ของทรัพยากรอย่างรวดเร็ว แปรรูปทรัพยากร
เป็นเงินเข้าสู่กลุ่มผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจทั้ง
ระดับประเทศและระดับโลก ปัญหาที่สำคัญของ
กระบวนการนี้คือโลกมีทรัพยากรจำกัด และ
ทรัพยากรจำนวนมากจำเป็นต้องใช้เวลาในการค้น
รูปหรือฟื้นตัวใหม่ แม้ว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์
จะพัฒนาให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
ตลอดเวลาก็ตาม แต่สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้น
ในปัจจุบันเป็นเครื่องชี้วัดให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น
เร็วเกินกว่าที่กระบวนการแก้ไขจะตามแก้ได้ทัน และ
ที่น่าเป็นห่วงที่สุดก็คือ หลายสังคมยังไม่มีเวลาที่จะ
ตระหนักกับปัญหานี้ หรือละเลยกับปัญหาที่เกิดขึ้น
แล้วจึงละเลยกระบวนการในการแก้ปัญหาอีกด้วย

**2. ปัญหาการก่อการร้ายในประเทศ
และระหว่างประเทศ** เหตุการณ์ก่อการร้ายที่ได้
ได้รับความสนใจจากชาวโลกมาก เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 11
กันยายน ค.ศ.2001 เป็นเหตุการณ์ที่ผู้ก่อการร้าย
จำนวนหนึ่ง ได้ใช้อาวุธเข้ายึดเครื่องบินโดยสาร
สายการบินอเมริกันแอร์ไลน์ และสายการบินยูไนเต็ด
แอร์ไลน์จำนวน 6 ลำ ทั้ง 2 สายการบินนี้เป็นสายการ
บินสัญชาติอเมริกัน แล้วกลุ่มคนร้ายได้นำเครื่องบิน
2 ลำ พุ่งเข้าชนตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ อีก 2 ลำ
พุ่งเข้าชนตึกเพนตากอนกระทรวงกลาโหมของสหรัฐ

ส่วนเครื่องบินอีก 2 ลำถูกยิงตกก่อนที่จะนำไปใช้
ทำลายอาคารแห่งใดแห่งหนึ่ง เหตุการณ์ครั้งนั้นมี
ผู้เสียชีวิตทั้งสิ้นจำนวน 3,020 คน และบาดเจ็บ 2,337
คน (New York World Trade Center)

หลังจากนั้นสหรัฐได้ใช้เหตุการณ์นี้เป็นข้ออ้าง
ในการนำกำลังทหารเข้าโจมตีประเทศอัฟกานิสถาน
และต่อมาได้ยกทัพเข้ายึดประเทศอิรักโดยอ้างเรื่อง
ที่ประเทศอิรักสะสมอาวุธเคมีเพื่อคุกคามชาวโลก
จับกุมประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน เพื่อนำไปขึ้น
ศาลพิจารณาโทษ แต่การเข้ายึดประเทศอิรักด้วย
กำลังทหารของสหรัฐ ในที่สุดสหรัฐไม่สามารถ
แสดงหลักฐานแหล่งผลิตอาวุธเคมีของอิรักได้ หลัง
จากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายต่อต้านสหรัฐขึ้น
ในประเทศอิรัก ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันยังไม่
สามารถยุติปัญหานี้ได้ ประเทศไทยเองก็เกิดเหตุ
การก่อการร้ายต่อเนื่องในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2547 ถึงแม้จะมีระดับไม่
รุนแรงมากแต่ก็เกิดอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาประมาณ
3 ปีแล้ว จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการสามารถทำให้
เหตุการณ์สงบ และอธิบายเหตุผลที่รับฟังได้ว่าเหตุ
ใดจึงได้เกิดเหตุการณ์ต่อเนื่องดังกล่าว

ปัญหาการก่อการร้ายนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่
ศตวรรษที่ 1 แล้ว แต่ระดับความรุนแรงของ
ปัญหาเพิ่งเริ่มต้นในปลายศตวรรษที่ 20 นี้เอง การ
ก่อการร้ายนั้นเกิดขึ้นจากหลายเหตุผลด้วยกันในยุค
ศตวรรษที่ 21 การก่อการร้ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นจาก
เหตุผลทางการเมือง แม้จะมีความชัดเจนว่าเป็น
เหตุผลทางการเมือง แต่เหตุการณ์นับครั้งไม่ถ้วน
ในที่สุดกลับพบว่าเบื้องหลังมีต้นเหตุจากปัจจัยทาง
เศรษฐกิจ รายงานวิจัยของ วิลเลียม คล้าค เรื่อง
Revisited-The Real Reasons for the Upcoming
War With Iraq: A Macroeconomic and
Geo-strategic Analysis of the Unspoken Truth

สรุปได้ว่าเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้อเมริกาต้องก่อสงครามกับอิรัก คือ เพื่อป้องกันการขยายบทบาทของเงินยูโร ที่จะเข้ามาเป็นมาตรฐานในการกำหนดราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปค (OPEC) ทั้งนี้ถ้าสหรัฐเข้าไปควบคุมอิรักก็จะทำให้ได้ชัยชนะด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากอิรักเป็นแหล่งผลิตน้ำมันอันดับสองของกลุ่มโอเปค (William Clark)

ปัญหาการถกเถียงกันเรื่องผลประโยชน์กับการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมระหว่างประเทศเกิดขึ้นต่อเนื่องมาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 มีกระบวนการจัดการกับปัญหาโดยการตั้งองค์กรที่เรียกว่า GATT ตลอดจน IMF ต่อมา GATT ต้องสลายตัวไปตามกฎที่ตราไว้เกิดเป็น WTO ขึ้น แต่ก็ยังคงความไม่สำเร็จในการประสานผลประโยชน์ของนานาชาติตลอดมา ปัจจุบันจึงได้พัฒนาไปเป็นการตกลงกันเพียง 2 ฝ่ายหรือไม่ก็ฝ่ายที่เรียกว่า FTA การตกลงประเภทนี้ ประเทศที่มีอำนาจต่อรองสูงกว่าสามารถจัดการให้เป็นไปตามความต้องการได้ง่ายและเร็วกว่า แต่ก็ยังคงไม่ใช่วิธีการที่ราบรื่นเสียทีเดียว

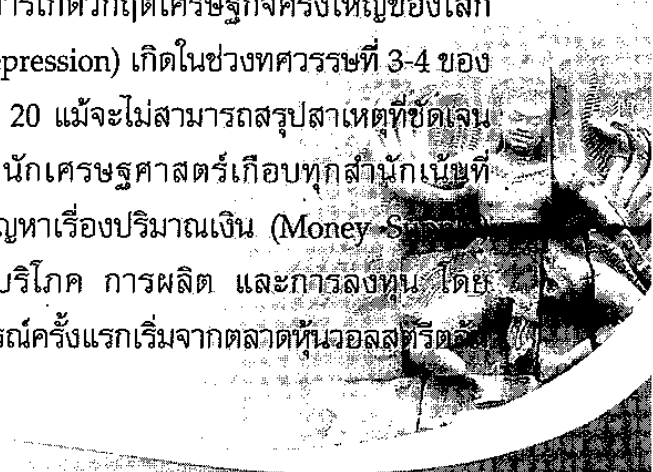
บทสรุปคือ ปัญหาการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นกระจายไปทั่วโลกนั้น เป็นผลพวงของปัญหาเศรษฐกิจในความพยายามขยายระบบทุนให้แพร่ขยายออก แต่ใช้คำที่ฟังดูดีคือการทำให้โลกเป็นหนึ่งเดียวด้วยระบบโลกาภิวัตน์และการค้าเสรี ปัญหานี้จึงเป็นปัญหาการจัดสรรทรัพยากรไม่ลงตัวหรือความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ เป็นปัญหาที่เกิดจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ

3. ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจเป็นคำรวม ๆ หมายถึงปัญหาที่มีที่มาของปัญหามาจากเรื่องทางเศรษฐกิจ ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ซับซ้อน ปัญหาใหญ่ คือ เรื่องโครงสร้างของ

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เป็นต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ ที่ตามมามากมาย ได้แก่

3.1 ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเป็นทั้งปัญหาและเงื่อนไขของปัญหาอื่น ๆ ปัญหาสังคมหลายปัญหาเกิดขึ้นต่อเนื่องจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติเศรษฐกิจครั้งแรกของอเมริกาเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1819 มีนักเศรษฐศาสตร์บางสำนักกล่าวว่า เป็นเศรษฐกิจตกต่ำครั้งแรกของโลกเสรีนิยม นักเศรษฐศาสตร์สำนักออสเตเรียอธิบายว่าต้นเหตุมาจากการใช้เงินในการสนับสนุนสงครามในปี ค.ศ. 1812 แล้วส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่เรื่องการลงทุนและเก็งกำไร แต่การคาดการณ์ทำให้เกิดปัญหากระทบกับระบบธนาคาร ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์สำนักอื่นเห็นว่าเป็นภาวะเบ่งบานและยุบ (Boom-Bust) ครั้งแรก เป็นภาวะปกติของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ เนื่องจากปัจจัยทางสถาบัน หลังจากนั้นก็เกิดวิกฤติเศรษฐกิจเล็กๆ เป็นระยะๆ เช่นในปี ค.ศ. 1837 1857 เฉพาะในปี ค.ศ. 1873 ที่มีการประท้วงของแรงงานแล้วประธานาธิบดี “ริชเชอร์ฟอร์ด” ใช้กำลังทหารปราบปรามทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 100 คน วิกฤติเศรษฐกิจยังคงเกิดต่อเนื่องมาในปี ค.ศ. 1884 1890 1896 1901 1907 1910-11 โดยช่วงปี ค.ศ. 1873 ถึง 1896 ถือเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำระยะยาว (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี : Long Depression)

การเกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของโลก (Great Depression) เกิดในช่วงทศวรรษที่ 3-4 ของศตวรรษที่ 20 แม้จะไม่สามารถสรุปสาเหตุที่ชัดเจนได้ แต่นักเศรษฐศาสตร์เกือบทุกสำนักเน้นที่ประเด็นปัญหาเรื่องปริมาณเงิน (Money Supply) เรื่องการบริโภค การผลิต และการลงทุน โดยปรากฏการณ์ครั้งแรกเริ่มจากตลาดหุ้นวอลล์สตรีต

ในปี ค.ศ. 1929 และการย้อนกลับไปใช้มาตรฐานทองคำของอังกฤษ ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจกระจายไปทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรม ในอังกฤษและอเมริกามีการว่างงานอย่างรุนแรงประมาณ 1 ใน 5 ของแรงงานในประเทศ ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำกว่า 50% การก่อสร้างหยุดชะงักประชาชนทั่วไปมีความเป็นอยู่ลำบากยากเย็น (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี : Great Depression)

ในประเทศไทย วิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่นี้ทำให้รัชกาลที่ 7 ต้องปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมาก ทำให้คณะปฏิวัตินำไปใช้เป็นเหตุผลหนึ่งในการทำการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2475

จะเห็นได้ว่าวิกฤติเศรษฐกิจ ได้กลายเป็นเรื่องปกติในประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดหรือระบบทุนนิยม เนื่องจากโครงสร้างของระบบเอื้ออำนวยให้เกิดสภาพเช่นนั้น การเกิดวัฏจักรเศรษฐกิจเป็นสภาพปกติ เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำหรือผู้ที่มีบทบาทนำทางเศรษฐกิจ ในสังคมหรือประเทศหนึ่งตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง โอกาสในการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจก็มีขึ้นได้ทันที

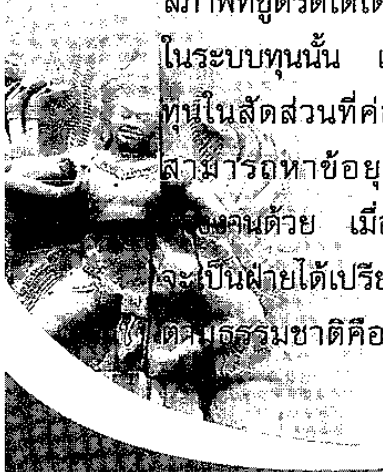
3.2 ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม

โครงสร้างระบบทุนนิยมเปิดโอกาสให้เจ้าของปัจจัยทุนและผู้ประกอบการ หาผลตอบแทนในสภาพที่ยุติได้โดยง่าย กฎหมายและกฎระเบียบในระบบทุนนั้น แบ่งปันให้กับสิ่งไม่มีชีวิตคือปัจจัยทุนในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังไม่สามารถหักข้อยุติที่เป็นธรรมในส่วแบ่งของแรงงานด้วย เมื่อผู้ใดถือครองปัจจัยทุนมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายได้เปรียบตั้งแต่เริ่มต้น ความยุติธรรมในเศรษฐกิจคือความเสี่ยงต่อความล้มเหลวใน

การทำธุรกิจ แต่ไม่ได้มีส่วนช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น ตัวอย่างการกระจายรายได้ของประเทศไทยในปัจจุบัน คือ ประชากรร้อยละ 20 แรกได้รับสัดส่วนของรายได้ร้อยละ 56 และประชากรร้อยละ 20 สุดท้ายได้รับส่วนแบ่งรายได้ประมาณร้อยละ 4 เมื่อดูตัวอย่างการกระจายรายได้ของทั้งโลก จะยังมีการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมมากขึ้น นั่นคือ ประชากรร้อยละ 6 มีรายได้ถึงร้อยละ 59 ในขณะที่ประชากรทั้ง 6 คนนี้เป็นชาวอเมริกัน (วรากรณ์ สามโกเศศ)

ตัวเลขการกระจายรายได้ของประชากรอเมริกันในช่วงระยะยาวจากปี ค.ศ. 1949 ถึง 1989 แสดงสัดส่วนรายได้ของประชากรกลุ่มแรก (ร้อยละ 20 แรก) อยู่ที่ร้อยละ 4.5 ในขณะที่ประชากรกลุ่มสุดท้าย (ร้อยละ 20 สุดท้าย) มีสัดส่วนรายได้ร้อยละ 42.7 ต่อมาในปี ค.ศ. 1989 สัดส่วนรายได้ของประชากรกลุ่มแรก อยู่ที่ร้อยละ 4.6 ในขณะที่ประชากรกลุ่มสุดท้าย มีสัดส่วนรายได้ร้อยละ 44.6 และตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวตัวเลขเปลี่ยนแปลงน้อยมาก (Frank Levy : Distribution of Income)

การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมนั้น ถึงแม้จะเรียกว่าปัญหาแต่ก็คล้ายภาวะปกติ เนื่องจากโครงสร้างของระบบทุนนั้นเอื้ออำนวยให้คนกลุ่มเล็กๆ ที่มีปัจจัยทุนมากกว่า นอกจากนั้นคนกลุ่มนี้ยังมีปัจจัยความรู้ความสามารถและโอกาสที่สูงกว่าคนส่วนใหญ่ในสังคม สร้างรายได้ได้อย่างเป็นกอบเป็นกำได้โดยง่าย ในขณะที่คนในสังคมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในระดับล่างนั้นเกือบไม่มีช่องทางในการสร้างรายได้แบบเดียวกับกลุ่มรายได้สูงเลย ความรู้ความสามารถนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างเงื่อนไขในระดับที่สูงขึ้นไปคือ เงื่อนไขทางการเมืองเงื่อนไขในการสร้างระเบียบและกฎหมาย โดย

เฉพาะในประเทศโลกที่สาม ดังนั้นกลุ่มคนที่เสียเปรียบและด้อยโอกาสนั้น เกือบจะไม่มีทางเลือก หรือไม่มีที่ยืนในสังคมที่มีสภาพเงื่อนไขตามระบบทุนเลย การยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมของกลุ่มคนด้อยโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก เพียงแค่การเปลี่ยนจากวิถีชีวิตเกษตรกรให้มาเป็นผู้ผลิตรายเล็กๆ ก็ยากลำบากเต็มทีแล้ว

ปัญหาการกระจายรายได้ก็เป็นเงื่อนไขของปัญหาอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาการขาดการศึกษา ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี ปัญหาโสเภณี ถึงแม้หลายปัญหาจะเกิดจากปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วยก็ตาม แต่ปัญหาพื้นฐานอันแรกที่สุดมาจากการได้รับสัดส่วนรายได้ที่ไม่เพียงพอในการดำรงชีวิตตามปกติ

3.3 ปัญหาบริโภคนิยมที่ทำนุพุทธทาสเรียกว่าระบบบ้าบริโภค ปัญหานี้เป็นผลพวงของการเร่งใช้ทรัพยากรของระบบทุน ตามธรรมชาติของมนุษย์ย่อมต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี หรือเรียกว่ามีกินมีใช้ไม่ขาดสน แต่ระดับของความอยู่ดีกินดีนั้นดูเหมือนมีคำอธิบายที่ไม่ชัดเจนว่า มีที่สิ้นสุดอย่างไร และการแบ่งปันความอยู่ดีกินดีนั้นทำอย่างไร หรือมีคำอธิบายก็ทำไม่ได้ในทางปฏิบัติ คำอธิบายตามแนวคิดนักเศรษฐศาสตร์ ในเรื่องการบริโภคที่ผู้บริโภคจะแสวงหาความพอใจสูงสุดจากจำนวนเงินที่มีอยู่ จึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร การผลิตโดยการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพที่สุดด้วยวิธีผลิตแบบทุนนิยม ก็ไม่ได้หมายความว่า จะใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ การผลิตลักษณะนี้ เป็นการผลิตที่ขาดความเอื้อเฟื้อกับธรรมชาติที่เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงมวลมนุษย์ทั้งหมด เป็นระบบที่ไม่ส่งเสริมความยั่งยืนของสังคมที่แท้จริง

ระบบบริโภคนิยมนี้อาจจะเป็นตัวสร้างปัญหาทั้งสังคมมนุษย์มากที่สุด ระบบนี้ได้พัฒนาขึ้นแข่งขันกับลัทธิหรือศาสนาเลย มีคนเป็นจำนวนมากยินยอมพร้อมใจเป็นสาวกของระบบนี้ โดยมีสถาบันเทิดต่าง ๆ ทำหน้าที่เหมือนสถาบันทางศาสนา มีกิจกรรมบันเทิงเป็นเสมือนการทำพิธีกรรมร่วมกัน ขาดก็แต่เพียงศาสดาที่ชัดเจนเท่านั้น ระบบบริโภคนิยมสามารถตอบสนองความต้องการทางวัตถุของผู้คนอย่างเต็มที่ หลังจากนั้นเริ่มขยายไปสู่ความต้องการด้านจิตใจ การบริโภคจึงไม่ใช่เพียงลำพังแค่สินค้าเท่านั้น แต่เป็นการตอบสนองด้านจิตใจด้วย ตราयीห่อและสัญลักษณ์จึงกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมาควบคู่กับสินค้าและบริการสมัยใหม่ ในขณะที่องค์กรทางศาสนาเองที่เป็นองค์กรด้านจิตใจกลับขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ของวัตถุและการบริโภค จึงทำให้ประชาชนเป็นจำนวนมากเลือกที่จะใช้ชีวิตที่สนับสนุนระบบบริโภคนิยม เพราะสอดคล้องกับความรู้สึกเกือบทุกด้าน คือ ความพึงพอใจสูงสุด ความไม่ตกยุคตกสมัย ความสะดวกสบายทุกรูปแบบ แต่มีคนจำนวนน้อยที่ตระหนักว่าระบบนี้เป็นระบบที่ขาดความสมดุลทั้งทางสังคมและธรรมชาติ เป็นระบบที่ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนได้ (พระไพศาล วิสาโล)

ความยากลำบากที่สุดในการจัดการกับระบบบริโภคนิยมอยู่ที่ ผู้บริโภคได้ยอมรับทั้งกายและใจให้สินค้าที่มีตราयीห่อเหล่านี้เป็นแบกรับเชิญ (Habitude) เมื่อเป็นแบกรับเชิญนานๆ ก็จะแปลงร่างเป็น “ขาประจำ” หลังจากอยู่อาศัยในครอบครัวเจ้าของบ้านนาน ๆ ก็จะเริ่มทำร้ายและทำลายเจ้าของบ้านโดยเจ้าของบ้านไม่รู้ตัวในที่สุด (นิพนธ์ เทียนวิหาร)

ผลกระทบจากปัญหาระบบบริโภคนิยมมีให้เห็นๆ จะรู้สึกไม่ใช่เรื่องรุนแรง แต่แท้จริงแล้ว ระบบนี้เป็นตัวการที่แท้จริงในกระบวนการทำลาย

ทรัพยากร และสร้างความไม่ยั่งยืนให้กับระบบสังคม เลขที่เดียว และความเลวร้ายที่สุดคือเป็นระบบที่มนุษย์ส่วนใหญ่มีความชื่นชอบและให้การต้อนรับแทบทุกสังคมในโลก ตัวอย่างของปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดจากรากฐานของระบบนี้ ได้แก่

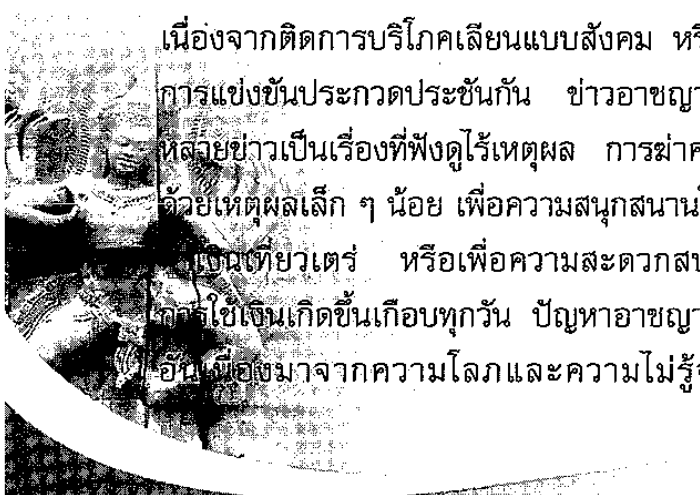
1) ปัญหาครอบครัวและเยาวชน เช่น วัยรุ่นติดสถานบันเทิง ติดยา หนีเรียน ปัญหาการเลียนแบบการบริโภค จนถึงปัญหาทางเพศที่เกิดจากการลอกเลียนแบบผ่านระบบสื่อสารสมัยใหม่ที่ไม่ได้รับการควบคุม การขายบริการทางเพศเพื่อนำเงินไปใช้ในการบริโภคที่ไม่ใช่สิ่งจำเป็นพื้นฐาน ตลอดจนจนแม่ค้าลูกเร่ขายบริการทางเพศ ปัญหานี้ลามไปถึงสถาบันที่สำคัญในสังคม เกิดขึ้นกับพระในวัดก็มี ปัญหาการฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นทั้งในกลุ่มผู้มีการศึกษามากและน้อย ปัญหาที่เกิดจากการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นปัญหาการศึกษาจนถึงปัญหาอาชญากรรม มีข้อมูลว่าวัยรุ่นไทยใช้เวลาเฉลี่ยถึงวันละ 3 ชั่วโมงเพื่อคุยกันทางคอมพิวเตอร์ ในขณะที่ใช้เวลาเฉลี่ยในการอ่านหนังสือเพียงวันละ 16 นาทีเท่านั้น

2) ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการปล้นชิงวิ่งราว ตลอดจนการคดโกงในหน่วยงานราชการและเอกชน ไปจนถึงการคอร์รัปชันในระดับรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง เพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่ต้องการ บางครั้งก็เพื่อประทังชีวิตเนื่องจากหารายได้ปกติไม่พอกับการใช้จ่าย บางครั้งก็เนื่องจากการติดการบริโภคเลียนแบบสังคม หรือเพื่อการแข่งขันประกวดประชันกัน ข้าราชการกรมพลอยฆ่าเป็นเรื่องที่ฟังดูไร้เหตุผล การฆ่าคนตายด้วยเหตุผลเล็ก ๆ น้อย เพื่อความสนุกสนานในการแข่งขันเที่ยวเตร่ หรือเพื่อความสะดวกสบายในการใช้เงินเกิดขึ้นเกือบทุกวัน ปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ เนื่องมาจากความโลภและความไม่รู้จักพอ

ในการบริโภค ที่แฝงมาในรูปของปัญหาการเมือง โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่น มีเบื้องหลังของปัญหา มาจากความไม่ลงตัวในการจัดการผลประโยชน์ทั้งในหน่วยงานและในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีเรื่องความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุรักษ์กับกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะ

3) ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาเป็นโรคแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เกิดจากการบริโภคไม่พอดี เช่น โรคอ้วน โรคภูมิแพ้ โรคความผิดปกติการตั้งแต่องาเนตหาสาเหตุไม่ได้ ปัญหาโรคเครียดที่เกิดจากการจัดการเวลาให้เหมาะสมกับการทำงานไม่ได้ โรคเครียดที่เกิดจากการกดดันทางเศรษฐกิจหรือพยายามหาเงินให้ได้เป็นปริมาณมาก ๆ ความเครียดได้ส่งผลให้เกิดโรคอื่น ๆ ทางกายตามมาอีกเป็นจำนวนมาก มีการวิเคราะห์ว่าสัดส่วนของผู้เป็นโรคทางกายของคนในปัจจุบัน เกิดจากผลของสภาวะทางใจมีสัดส่วนมากกว่าเกิดจากร่างกายผิดปกติจริง ๆ

4) ปัญหาการศึกษา ระบบการศึกษาของไทยปัจจุบันอยู่ในสภาพตกต่ำอย่างรุนแรง มีการประเมินว่าโรงเรียนประมาณร้อยละ 60 อยู่ในสภาพต่ำกว่ามาตรฐาน นักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้เป็นจำนวนมาก นักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายยังไม่เข้าใจเรื่องวงจรควบคุมอาหาร อัตราการเจริญทางสติปัญญาเมื่อเทียบกับอายุจริง (I.Q.) ของนักเรียนไทยลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง แหล่งรับแรงงานของไทยเองก็ใช้ประโยชน์จากความรู้ของผู้จบการศึกษาไม่เต็มที่ เนื่องจาก “ระบบอุตสาหกรรมภาค” บัณฑิตจำนวนมากจึงต้องการความรู้ในระดับให้บริการได้เท่านั้น ใบปริญญาจึงมีความสำคัญมากกว่าความรู้ แรงดึงและแรงดันในการศึกษาเพื่อให้ได้รับความรู้จึงมีน้อย มีแต่แรงดึงและแรงดันเพื่อผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน

นอกจากนี้การศึกษาในปัจจุบัน เป็นระบบ การศึกษาแบบแยกส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับ ระบบการแบ่งงานกันทำ ตลอดจนความซับซ้อนที่ วิชาการที่มากขึ้นตลอดเวลา การจัดทำระบบวิชา การจึงแบ่งแยกแขนงต่าง ๆ ออกมากมาย ทำให้ ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นภาพรวม อ่อนลง ผู้ศึกษาแต่ละสาขาก็แยกตัวเป็นกลุ่มเป็น พวกเป็นสมาคม การทำงานประสานกันเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมทำได้ยากขึ้น ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาจำนวนมาก มีแนวโน้มที่จะ ดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างวิชาการกับเงิน ค่าลงทะเบียนจากนักศึกษา ทำให้การศึกษาทั้ง ระบบมีสภาพที่ไม่ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการอย่าง แท้จริง เมื่อขาดศูนย์รวมในการสร้างความรู้หรือ ไม่มีความเข้มแข็ง การสร้างความรู้ที่ยั่งยืนให้ กับสังคมก็เกิดขึ้นได้ยากเพราะเหมือนคนที่มีสมอง ที่ทำงานได้ไม่เต็มที่

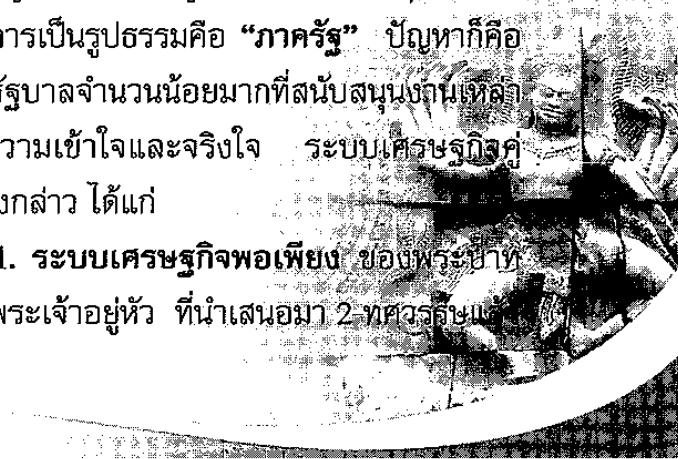
5) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและระบบนิเวศน์ มีปัญหา เช่น ปัญหารถติดที่อาจสืบเนื่องจากการ คอรัปชั่นเชิงนโยบายในการคุมกำเนิดระบบขนส่งมวลชน ส่งผลให้มีการใช้รถมากเกินความจำเป็น ตลอดจนการสร้างค่านิยมในการใช้รถส่วนตัว ปัญหา มลพิษทางเสียงจากสนามบินจากรถไฟฟ้า ปัญหา ขยะล้นเมืองทำให้ภูมิทัศน์เป็นพิษเนื่องจากสภาพ อูจาดต่างๆ ที่เกิดจากทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ปัญหา น้ำเน่า ขุมขนแอมัต ปัญหาเพื่อนและญาติเป็นพิษ ได้แก่ความไม่ไว้วางใจกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน และคนภายในครอบครัวเดียวกัน ทำให้ ระบบสังคมเปลี่ยนจากการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพา อาศัย เปลี่ยนไปเป็นการอยู่แบบตัวใครตัวมัน อาชญากรรมภายในครอบครัวเกิดขึ้นเป็นจำนวน มากทั้งที่พิสูจน์ได้และพิสูจน์ไม่ได้ โดยเฉพาะจาก ครอบครัวที่มีทรัพย์สินมากเกินไป ปัญหาสารพิษเคมี

และกากสารพิษที่หาที่ฝังกลบไม่ได้ ในปี พ.ศ. 2530 กรณีของเรือขนขยะของอเมริกาชื่อ Mobro ต้อง ออกเดินทางถึง 9,600 กิโลเมตรจึงหาที่ทิ้งขยะได้ และปีต่อมาเรือ Pelicano ขนขยะเข้าฝั่งออกเดินทาง ถึง 2 ปี จึงหาที่ทิ้งขยะได้แล้วจึงเดินทางกลับมา ปัญหาขยะโดยเฉพาะขยะพิษ เพิ่มปริมาณมาก เกินกว่าจะจัดการได้โดยง่ายและมีแนวโน้มรุนแรง ขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหาของระบบเศรษฐกิจทุนนั้น มีทั้งผู้ที่มี ความเห็นว่าเป็นปัญหาใหญ่และผู้ที่มีความเห็นว่าเป็น เรื่องปกติไม่ใช่ปัญหา อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร กล่าวหลายครั้งว่า โลกปัจจุบันนั้นเป็น ระบบทุนนิยม ทุกคนต้องอยู่กับมันไม่ว่าจะชอบ หรือไม่ก็ตาม เป็นคำพูดที่แสดงทัศนะอย่างชัดเจน ว่ามีความเห็นอย่างไรกับระบบนี้ คำพูดนี้อาจทำให้ คนบางกลุ่มมีความรู้สึกว่า “คุณจะไม่ชอบหรือไม่ ก็ตามคุณจะต้องถูกข่มขืนอยู่ดี”

ความจริงแล้วสังคมไทยไม่ได้ไร้ทางเลือก ถึงขนาดนั้น เป็นที่น่ายินดีที่ช่วงเวลาประมาณ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา มีผู้ที่พยายามเสนอระบบ เศรษฐกิจคู่ขนานขึ้นมา เพื่อให้สังคมเลือกที่จะ ปรับตัวให้อยู่กับระบบทุนได้อย่างไรอย่างมีความสุข ระบบที่น่าเสนอเกือบทั้งหมดเป็นระบบที่มีอยู่และ ดำรงอยู่ในสังคมไทย แต่มีความจำเป็นต้องทำให้ มีความชัดเจนขึ้นและต้องเป็นรูปธรรม ผู้ที่มี บทบาทสูงต่อความอยู่รอดและสนับสนุนให้การ ดำเนินการเป็นรูปธรรมคือ “ภาครัฐ” ปัญหาอีกคือ มีคณะรัฐบาลจำนวนน้อยมากที่สนับสนุนงานเหล่านี้ด้วยความเข้าใจและจริงใจ ระบบเศรษฐกิจคู่ ขนานดังกล่าว ได้แก่

1. ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่นำเสนอมา 2 ทศวรรษแล้ว

แต่เพียงมีความชัดเจนขึ้นบ้างเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจไทยในปี พ.ศ. 2540 ระบบเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาจากแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพของไทยในอดีต แต่ได้พัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยโดยให้สอดคล้องกับการทำมาหากินของคนในสังคมทุกระดับ ไม่ใช่เฉพาะในชนบทเท่านั้น เศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบที่เน้นการจัดการทรัพยากร ที่แต่ละครัวเรือนหรือหน่วยงานถือครองอยู่ให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์กับสมาชิกของระบบให้มากที่สุด ระบบเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจเพื่อฝันแบบแนวคิดของโรเบิร์ต โอเวน เหมือนที่หลายคนเข้าใจ เพราะไม่ใช่ระบบพึ่งพาแบบมีผู้นำผู้ทำตาม มีหัวหน้ากลุ่มมีสมาชิกกลุ่ม แต่เป็นระบบอิสระของใครของมันแต่ไม่ใช่ตัวใครตัวมันเกี่ยวข้องกันแบบพึ่งพาอาศัย มีความยืดหยุ่นกว่าเพราะไม่ได้มีกฎตายตัวหรือระเบียบที่ชัดเจน ระเบียบนั้นคือวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งใช้กันมาเป็นเวลายาวนานแล้วมีปัญหาน้อยกว่าระบบที่มาใหม่ อย่างไรก็ตามสังคมไทยยังต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจระบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องตรงกัน เรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามแนวทางนี้อย่างมีประสิทธิภาพ เรายังไปไม่ถึงจุดนั้นเนื่องจากยังให้ความหมายระบบเศรษฐกิจพอเพียงไปต่าง ๆ กัน และยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐ และสังคมยังไม่มี ความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้องและพูดเป็นภาษาเดียวกันได้ทั้งสังคม

2. ระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนหรือ

ระบบเศรษฐกิจชุมชนชาวนา เป็นแนวความคิดของศาสตราจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่พัฒนาแนวคิดมาจากทฤษฎีเศรษฐกิจชาวนาของชายานอฟ ชาวรัสเซีย ระบบเศรษฐกิจชาวนานั้นเน้นการผลิตเพื่อบริโภคโดยใช้แรงงานเฉพาะในครัวเรือนของตนเองเท่านั้น การดำเนินการผลิตจะไม่คำนึงถึง

กำไรขาดทุนที่เป็นตัวเงิน แต่จะคำนึงถึงปริมาณผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก สอดคล้องกับสังคมชนบทไทยที่อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การผลิตไม่ได้เน้นเพื่อการค้าแต่เน้นเพื่อการบริโภคและแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับจิตใจมากกว่าวัตถุ ชุมชนจะสามารถดำรงระบบเศรษฐกิจแบบที่วางนี้ไว้ได้ จำเป็นต้องอาศัยวัฒนธรรมชุมชนเฉพาะแบบและวัฒนธรรมชุมชนของไทยนั้นมีสภาพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแนวความคิดนี้อยู่แล้ว เพียงแต่วัฒนธรรมชุมชนกำลังถูกทำลายลงไปด้วยระบบทุนนิยมตลอดเวลา สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมลักษณะนี้ยังดำรงอยู่ คือ การที่รัฐไม่สามารถพัฒนาระบบทุนให้เข้าไปตั้งมั่นในชุมชนได้ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ระบบทุนทำได้เพียงกัดเซาะทำลายจากภายนอก แต่ก็ยังเป็นไปอย่างล่าช้ามาก การจะรักษาระบบเศรษฐกิจนี้ไว้ได้ จำเป็นที่หลายฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนจัดการ ที่สำคัญคือภาครัฐต้องลดบทบาทในการให้การสนับสนุนระบบทุนเข้าทำลายชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีการพัฒนาของรัฐที่ผ่าน ๆ มาส่วนใหญ่ มีบทบาทช่วยเหลือระบบทุนระบบบริโภคนิยมมากกว่าที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของระบบเก่าเอาไว้

3. ระบบธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชน

ระบบนี้มีกลุ่มนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่เป็นสัดส่วนมากที่สุด เป็นระบบที่เกิดขึ้นนานกว่ารูปแบบอื่น ๆ เป็นระบบที่มีรูปธรรมและความหลากหลายของรูปแบบที่สุด กลุ่มนักคิด และนักพัฒนาเอกชนที่สำคัญได้แก่ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก ดร.เสรี พงศ์พิศ นายแพทย์อภิสิทธิ์ อำนวยวรจักร ดร.ณรงค์ เพชรประเสริฐ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร เป็นต้น

กลุ่มนี้จะมีฝ่ายสนับสนุนทางทฤษฎีกับฝ่ายที่เคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กลุ่มที่เคลื่อนไหวนั้นจะสร้างองค์กรและเครือข่ายองค์กรที่มีรูปแบบคล้ายระบบสหกรณ์สากล แต่หลีกเลี่ยงที่จะอยู่ภายใต้กำกับของรัฐเนื่องจากรัฐมักเข้ามามีส่วนทำให้องค์กรเหล่านี้ล้มเหลวหรือไปไม่ถึงจุดหมายจริง ๆ ที่ตั้งไว้ และเรียกองค์กรและเครือข่ายเหล่านี้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน กระบวนการที่สำคัญขององค์กรคือการผลิตตลอดจนวิธีการทางการตลาดที่มีการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ นอกจากองค์กรทางด้านการผลิตการตลาดแล้ว ยังมีองค์กรทางด้านการเงินซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนไม่ถูกทำลายด้วยระบบดอกเบี้ยเงินกู้อัตราสูง และสร้างวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่ใช้ยาเสพติด

4. ระบบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นระบบที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานมากแล้ว แต่เพิ่งมีการอธิบายเป็นทฤษฎีเปรียบเทียบกับเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เพื่อให้เห็นถึงจุดอ่อนของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ แล้วเสนอวิธีแก้ข้อบกพร่องโดยใช้แนวคิดทางพุทธศาสตร์เข้ามาสนับสนุน ผู้ที่ปรารถนาปัญหาเรื่องวัตถุนิยมกับทางออกตามแนวพุทธศาสตร์ท่านแรก ๆ คือท่านพุทธทาสภิกขุ แต่ผู้ที่เขียนเป็นหนังสืออย่างชัดเจนในเรื่องพุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์คือ E.F. Schumacher ต่อมาก็มีการเขียนเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นเอกสารภาษาอังกฤษโดยพระธรรมปิฎก และสุดท้ายมีการแต่งเป็นทฤษฎีภาษาไทยโดยศาสตราจารย์อภิชัย พันธเสน

การประยุกต์แนวคิดทางพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ ที่มีการดำเนินการเป็นรูปธรรมและจริงจังมากของไทยได้แก่แนวทางของกลุ่ม “สันติอโศก” ของ พระโพธิ์รักษ์ ที่มีการจัดตั้งกันเป็น

หมู่บ้านแนวพุทธ แม้ว่าจะมีคนเป็นจำนวนมากมีความเข้าใจว่าเป็นแนวทางของนิยายหนึ่งของชาวพุทธเท่านั้น แต่กลุ่มนี้นับเป็นกลุ่มที่มีการประยุกต์หลักทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธในเรื่องการจัดการทรัพยากรได้ค่อนข้างประสบความสำเร็จ มีการจัดตั้งเป็นชุมชนและขยายเป็นเครือข่าย ถึง 8 เครือข่าย มีจำนวนสมาชิกที่จัดเป็นสมาชิกที่เข้มข้นถึงประมาณ 8,000 คน (สุวิดา แสงสีหนาท, 2547 : 1) นับว่าเป็นชุมชนที่มีบทบาทและความสำคัญของการเลือกดำเนินชีวิตต่างขั้วกับระบบทุนที่ชัดเจนและเข้มแข็งอีกแบบหนึ่ง

กลุ่มความคิดและชุมชนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วล้วนแต่เป็นแนวความคิดที่มาจากมุมมองที่เห็นระบบทุนนิยมเป็นต้นกำเนิดของปัญหาต่างๆ ทั้งสิ้น แต่แนวทางเหล่านี้จะเป็นชุมชนตัวอย่างที่จะกลายเป็นที่พึ่ง เป็นทางออกของคนในสังคมไทยได้อย่างจริงจังและมากน้อยเพียงใด คงต้องใช้ระยะเวลาอีกระยะหนึ่งเพื่อให้สังคมมีโอกาสได้ศึกษา ได้ทำความเข้าใจและเลือกทางที่จะจัดการชุมชนของตนเอง โดยมีภาครัฐที่มีความจริงใจไม่ต้องการสนับสนุนมากมายเพียงแต่อย่าสร้างอุปสรรค ด้วยการออกหรือไม่ออกกฎหมายตามที่สังคมต้องการจะให้เกิด และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังคมโลกและสังคมไทยตามสมควรเท่านั้น เพื่อให้สังคมไทยมีทางเลือกที่สร้างความผาสุกและยั่งยืนในชุมชนระดับล่างที่เป็นฐานสำคัญของประเทศให้มากที่สุด

บรรณานุกรม

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต : กรุงเทพฯ, 2527.

_____. วัฒนธรรมไทย กับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม : กรุงเทพฯ, 2538.

_____. ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชนชาวนา : กรุงเทพฯ, 2541

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย : กรุงเทพฯ, 2537.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2535.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน : กรุงเทพฯ, 2542.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต : กรุงเทพฯ, 2546.

สุวิทย์ อิศาศวัต. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2448-2544 : กรุงเทพฯ, 2546.

สุวิดา แสงสีหนาท. การพัฒนาทางเลือกในประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนพุทธชาวอโศก, 2547.

อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2544.

วรากรณ์ สามโกเศศ. มติชนรายวัน 23 พฤศจิกายน 2549.

เสรี พงศ์พิศ. เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนายั่งยืน : กรุงเทพฯ, 2549.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี "List of Disaster" ค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2549,

จาก http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_disasters

จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Long_Depression

จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Great_Depression

Richard S. Lindzen Global Warming: The Origin and Nature of the Alleged Scientific Consensus. ค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2549,

จาก <http://www.cato.org/pubs/regulation/reg15n2g.html>

New York World Trade Center ค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2549,

จาก <http://www.nywtc911.com/>

William Clark. The Real Reasons for the Upcoming War With Iraq: A Macroeconomic and Geostrategic Analysis of the Unspoken Truth

จาก <http://www.ratical.org/ratville/CAH/RRIraqWar.html>

Frank Levy "Distribution of Income"

จาก <http://www.econlib.org/library/ENC/DistributionofIncome.html>

Christopher Ellison and Mark Regnerus

จาก <http://www.utexas.edu/features/archive/2003/religion.html>

